

відносин у бутті суспільства, існуванням відповідних законодавчих актів на міжнародному та національному рівнях тощо.

Однак така емоційна мотивація не може замінити раціональні аргументи. Вольове визнання спортивного права галуззю права (самостійною чи комплексною) не позбавляє необхідності врахування об'єктивних закономірностей розвитку правової системи.

Визначенню сутності спортивного права має передувати обрання методологічних засад досягнення поставленої мети. Зокрема, мають бути обрані засади розуміння права взагалі, від чого, власне, і залежить бачення сутності спортивного права як конкретного прояву абстрактного поняття.

У зв'язку з цим варто згадати про методологічно важливе розрізнення загальносоціального та спеціальносоціального праворозуміння. У першому випадку правом визнаються суспільні явища недержавного походження й функціонування. У другому – правом визнаються явища виключно державного походження праворозуміння [6, с. 13]. Іншими словами, у останньому випадку йдеться про юридичний позитивізм (нормативістське праворозуміння), який полягає в тому, щоб визнавати цінностями тільки норми позитивного права і зводити кожне право до норм, що діють у певний час і у певній державі, не звертаючи увагу на те, справедливе це право чи ні. Завдяки цьому право постає автономною дисципліною, що отожднюється з волею держави, виразом якої таке право є [7, с. 48].

Аналізуючи позиції прихильників визнання спортивного права галуззю права, можна помітити, що їм властиве розуміння спортивного права як системи правових норм. Тобто вони мають основою своїх побудов нормативістське праворозуміння. З позицій такого підходу, для виокремлення галузі права (у тому числі спортивного права) мають значення наявність двох ознак – власного предмету і методу.

Щодо спортивного права властивими практично усім дефініціям, які пропонуються прихильниками виокремлення галузі «спортивне право», можна вважати лише дві ознаки: 1) спортивне право – це сукупність (система) норм; 2) ці норми регулюють «спортивні відносини» (або відносини «у галузі фізкультури і спорту»). Їх призначенням є виокремлення сукупності норм «спортивного права» з числа усіх інших правових норм, і таким чином «індивідуалізація» спортивного права. Складніше виглядає справа із встановленням єдиного методу правового регулювання спортивних від-

носин. Це пов'язано з тим, що до сфери спорту належать різноманітні спортивні та «навколо спортивні» відносини, які за своєю сутністю є соціальними зв'язками по «горизонталі» та «вертикалі», природним є те, що для їхнього впорядкування використовують як диспозитивний, так і імперативний методи. Ця обставина дає підстави для висновку про відсутність єдиного методу правового регулювання відносин у сфері спорту. Натомість, залежно від типу відносин, що регулюються, і конкретних завдань можуть застосовуватися цивільно-правовий або адміністративно-правовий методи.

Намагання деяких науковців відшукати оригінальний метод правового регулювання наразі виглядають мало продуктивними, оскільки, фактично, йдеться про нечітко структуровану суміш приватноправових та публічно-правових засобів впливу.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що спроби кваліфікувати комплексне правове регулювання спортивних відносин, як формування особливої сукупності норм – нової галузі права, є некоректним, оскільки з позицій «нормативістського» підходу «спортивного права», так само, як і багатьох інших аналогічних галузей права (інформаційного права, Інтернет права тощо) існувати не може.

У зв'язку з цим варто згадати про спроби характеризувати «спортивне право» як «комплексну» галузь права [2, с. 6–19].

Однак істотною вадою такої позиції є те, що сама можливість існування комплексних галузей права є предметом дискусій [7, с. 202–213; 8, с. 203–206]. Тому доцільніше вести мову про комплексні не «галузі права», а «галузі законодавства». Таку позицію підтримують багато як вітчизняних, так і зарубіжних правознавців. Під таким кутом зору виглядає можливою оцінка «спортивного права» як сукупності актів законодавства, що регулюють «спортивні відносини».

Водночас такий висновок ще більше актуалізує проблему чіткого окреслення поняття і меж «спортивних відносин», котрі виступають у такому разі визначальним критерієм виокремлення «спортивного права» як галузі законодавства. Отже зупинимось на цьому питанні детальніше.

До «спортивних відносин» багато хто з правознавців відносить широке коло різноманітних відносин у галузі фізкультури і спорту, які регулюються нормами цивільного, господарського, адміністративного, трудового та податкового законодавства. Водночас вітчизняними науковцями

була висловлена пропозиція (котра здається достатньо раціональною і виваженою) щодо максимально спрощеного розуміння предмету спортивного права – «спортивних відносин», котрі визначають як суспільні відносини, що складаються у процесі спортивної діяльності та занять спортом [9, с. 115–120]. Хоча таке визначення спортивних відносин також виглядає дещо непевним, однак шляхом систематичного тлумачення понять «спортивна діяльність» та «заняття спортом» можна визначити цілком придатне для вживання уявлення про коло суспільних відносин, які мають бути предметом «спортивного права».

Припускаючи можливість існування кожної зі згаданих позицій, з'ясуємо можливу однорідність відносин, що є тут предметом правового регулювання, а потім розглянемо обґрунтованість виокремлення відповідного правового масиву та ступінь його відокремленості. Адже будь-які зусилля створити галузь права чи законодавства не можуть завершитися успішно, якщо предметом регулювання слугують різнорідні відносини.

На думку А.М. Апарова, спортивне право регулює суспільні відносини, що виникають та розвиваються у сфері спорту, а тому тісно взаємопов'язані з такими категоріями, як спорт, фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність, а також спортивні змагання. Предметом спортивного права виступає певна відносно однорідна сукупність суспільних відносин, які виникають у зв'язку з реалізацією певних організаційних, соціальних, економічних та інших аспектів діяльності у сфері спорту та фізичної культури, а також суспільні відносини, що виникають при створенні умов для розвитку спорту та фізичної культури та, крім того, пов'язані з ними господарські (економічні/підприємницькі), майнові, цивільні, трудові та фінансові суспільні відносини, що виникають у зв'язку з організацією та проведенням цілеспрямованих заходів спортивного характеру.

Спортивні відносини, що виступають предметом регулювання норм спортивного права і спортивного законодавства, виникають між різноманітними суб'єктами у процесі організації та безпосереднього проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, у процесі організації та здійснення цілеспрямованих фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів. Іншими словами, це такі специфічні суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності та розвиваються згідно з нормами спортивного права і законодавства у цій сфері. При цьому сфера фізич-

ної культури і спорту, в рамках якої розгортаються спортивні відносини, пов'язані з організацією та здійсненням фізкультурно-оздоровчої й спортивної діяльності, охоплює широке коло складників, зокрема: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивну реабілітацію, дитячо-юнацький спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, олімпійський спорт тощо» [2, с. 6–19].

З огляду на надто широке у даному випадку розуміння поняття «спортивні відносини», зазначимо, що у літературі йдеться як про «спортивні», так і про «фізкультурно-спортивні» відносини.

Співвідношення між «фізкультурно-спортивними відносинами» та «спортивними відносинами» виглядає як часткове накладення кіл, оскільки не всі «фізкультурні» відносини є «спортивними», і не всі «спортивні» – є «фізкультурними». Водночас усі «спортивні відносини» є частиною більш широкого поняття «фізкультурно-спортивні відносини».

Необхідно також розрізняти «спортивні відносини» і «відносини, пов'язані зі сферою спорту». Головна відмінність між ними полягає в тому, що «спортивні відносини» не можуть існувати поза сферою спорту (наприклад, відносини, пов'язані з організацією і проведенням спортивних змагань, відносини оздоровчої фізкультури, фітнесу тощо), а якщо й існують, то набувають у цій сфері сутнісних особливостей, зумовлених властивостями сфери (наприклад, страхування життя та здоров'я, завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки під час змагань тощо). Що стосується «відносин, пов'язаних зі сферою спорту», то вони є відносинами «універсальними», тобто такими, що можуть виникати у різних сферах буття, набуваючи найменування «спортивних» лише завдяки своєму існуванню у сфері спорту (наприклад, відносини власності на спортивні обладунки, договори їхнього відчуження тощо).

Враховуючи викладене вище, «спортивні відносини», «фізкультурно-спортивні відносини» тощо можна вважати відносно цілісним «єдиним» предметом правового регулювання лише з істотними застереженнями, що вже саме по собі ставить під сумнів коректність постановки питання про розгляд «спортивного права» як окремої галузі права, так само, як і окремої галузі законодавства.

На практиці це означає, що спортивні відносини можуть регулюватися актами різної галузевої приналежності, передусім актами цивільного та адміністративного законодавства, як двох основних регулятивних галузей вітчизняного законодавства. При цьому в цивільному законо-

давстві застосовуються здебільшого засоби приватноправового регулювання, внаслідок чого виникають правовідносини приватноправового типу, а у адміністративному – публічно-правового. Водночас публічно-правові за своєю сутністю спортивні відносини можуть складатися і в галузі цивільного права. Врахування цієї обставини має прагматичне значення, оскільки на практиці це означає, що такі відносини регулюються актами законодавства і не можуть бути змінені або припинені домовленістю їх учасників.

Відносини, пов'язані з реалізацією та захистом права власності на спортивні об'єкти, відносини інтелектуальної власності, договірні відносини у сфері спорту, спадкування спортивного майна за заповітом тощо, належать до приватноправової сфери правового регулювання. Вони можуть бути спортивними, але частіше є вагомими підстави кваліфікувати їх як «відносини, пов'язані зі сферою спорту».

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З урахуванням результатів, отриманих при дослідженні питань, що мають стосунок до проблематики нашої статті, можна зробити висновок, що спроби охарактеризувати «спортивне право» з погляду нормативістського праворозуміння приводять у глухий кут.

Тому воно має характеризуватися не з позицій нормативістського праворозуміння, а під кутом зору

соціально-правовим – як елемент соціально-політичного устрою та елемент суспільної свідомості.

Відповідно, «спортивне право» пропонується розуміти як «концепт», тобто як сукупність уявлень, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з правовим впорядкуванням суспільних відносин у галузі (галузях), що прямо або опосередковано стосуються спорту.

Такий підхід дає можливість зняти проблеми методологічного характеру, котрі неминуче виникають при визначенні «спортивного права» на основі «нормативістського» бачення поняття та сутності права.

Розгляд «спортивного права» як концепту не заперечує «нормативного» (законодавчого) наповнення цього поняття, але позбавляє необхідності оцінки його як системи правових норм, що утворюють жорстку ієрархічну структуру: галузь та підгалузі права, відповідні правові інститути тощо. Натомість, може йтися про «структуру «спортивного права», яка відображає систему «нормативного наповнення» цього концепту, тобто про структуру масиву законодавства, акти якого регулюють відносини у сфері спорту.

При цьому єдиним критерієм віднесення нормативного акту до «спортивного права» (котре, як зазначалося вище, є комплексною галуззю законодавства) може бути предмет правового регулювання, оскільки доведення існування окремого, властивого лише цій галузі, методу правового регулювання виглядає більш, ніж проблематичним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко В.Г. Фізкультурно-спортивне право: регулювання суспільних відносин. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2017. Вип. 147(1). С. 22-25. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2017_147\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2017_147(1)_7).
2. Апаров А.М. Концепція спортивного права: огляд ключових аспектів Вісник Одеського національного університету. Серія : Правознавство. 2017. Т. 22, Вип. 1. С. 6-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2017_22_1_3.
3. Кацуба Р.М. Місце спортивного права в системі права України: перспективи розвитку. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 5. С. 250–252.
4. Спортивне право: актуальні проблеми: монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Н.Ю. Голубєва та ін. С. 42 (автор підрозділу – Р.Б. Шишка)
5. Василенко М. Спортивне право: показники його формування (методологічний та учбовий аспекти). Юридичний вісник. 2017. № 2. С. 65–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2017_2_13.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.
7. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Под общ. ред. В.И. Даниленко / Пер. с фр. М.: Издательский дом NOTA BENE, 2000. 576 с.
8. Хряпченко В.П. Від критеріїв поділу системи права на галузі до комплексних галузей права. Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 55. С. 202–213.
9. Миколенко А.І. Чи існують комплексні галузі права? Правова держава. 2003. № 6. С. 203–206.
10. Кацуба Р.М. До питання про зміст предмета спортивного права України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 115–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_3_15.

Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СПОРТИВНОГО ПРАВА

У статті досліджуються проблеми визначення сутності спортивного права. На підставі аналізу особливостей зазначеного правового феномену зроблено висновок, що спроби визначити «спортивне право» з погляду нормативістського праворозуміння не дають позитивного результату.

Обґрунтована доцільність характеристики спортивного права як концепту, тобто як сукупність уявлень, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з правовим впорядкуванням суспільних відносин у галузях, що стосуються спорту. Розгляд «спортивного права» як концепту, не заперечує «нормативного» наповнення цього поняття,

але позбавляє необхідності оцінки його як системи правових норм, що утворюють жорстку ієрархічну структуру. При цьому головним критерієм віднесення нормативного акту до «спортивного права», котре є комплексною галуззю законодавства, є предмет правового регулювання.

Ключові слова: спорт, спортивне право, нормативне праворозуміння, концепт, галузь права, галузь законодавства.

Харитонов Евгений Олегович, Харитонova Елена Ивановна
К ПРОБЛЕМЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ СПОРТИВНОГО ПРАВА

В статье исследуются проблемы определения сущности спортивного права. На основании анализа особенностей указанного правового феномена сделан вывод, что попытки определить «спортивное право» с точки зрения нормативистского правопонимания не дают положительного результата.

Обоснована целесообразность характеристики спортивного права как концепта, то есть как совокупность представлений, понятий, знаний, ассоциаций, эмоций, возникающих в связи с правовым благоустройством общественных отношений в области спорта. Рассмотрение «спортивного права» как концепта не отрицает «нормативного» наполнения этого понятия, но избавляет от необходимости оценки его как системы правовых норм, образующих жесткую иерархическую структуру. При этом главным критерием отнесения нормативного акта к «спортивному праву», которое является комплексной отраслью законодательства, является предмет правового регулирования.

Ключевые слова: спорт, спортивное право, нормативное правопонимание, концепт, отрасль права, отрасль законодательства.

Kharitonov Yevhen, Kharitonova Olena
TO THE PROBLEM OF THE DEFINITION OF THE SPORTS LAW

The article deals with the problems of determining of the essence of sports law. The points of view on the concept of sports law and attempts to characterize it as a special field of law, a special field of legislation, a complex branch of law, and a complex field of legislation are analyzed.

Based on the analysis of the views of legal scholars in scientific works, it is concluded that the definition of sports law as an area of law (legislation) is hopeless, since this branch should have its own subject and method of legal regulation. This statement is based on the peculiarities of understanding of the field of law (legislation) as a part of the legal system, “normative” understanding of law. But if the subject of “sports law” is defined quite simply (it is – “sports relations”), then the method of legal regulation cannot be named precisely. This is explained by the fact that sports relationships can arise in different spheres, and regulated by different ways of legal influence (both imperative and dispositive).

The expediency of the characterization of sports law as a concept, as a set of ideas, knowledge, associations, emotions that arise in connection with the legal regulation of social relations, in the branch (es) concerned with sport, is substantiated in the article. Consideration of “sports law” as a concept does not deny the “normative” content of this concept, but eliminates the need to evaluate it as a system of legal rules that form a rigid hierarchical structure. At the same time, the main criterion for assigning a normative act to “sports law”, which is a complex branch of legislation, is the subject of legal regulation – sports relations. It is proposed to distinguish “sports relations” and “relations that arise in the field of sport”. The main difference between them is that “sports relationships” cannot exist outside the sport (for example, relations related to the organization and conduct of sports events, the relationship of recreational physical education, fitness, etc.), and if they exist, they acquire this sphere of essential features, due to the properties of the sphere.

Key words: sport, sports law, normative understanding of law, concept, branch of law, branch of legislation.